

O'QUVCHILARDA CHET TILINI O'RGATISHDA INNOVATSION METODLAR

*Urazbaeva Dilnoza Ruzimbaevna
Samarqand Davlar chet tillar instituti tayanch doktoranti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada chet tillarni o'qitishda innovatsion metodlar ahamiyati, an'anaviy va noan'anaviy usullar afzalliklari va kamchiliklari, chet tillarni o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanish, multimedia dasturlari va ularning zamonaviy chet tillarni o'rgatishdagi imkoniyatlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Chet tili darslari, innovatsion metodlar, axborot texnologiyalari, multimedia, noan'anaviy usullar, kommunikativ kompetentsiya.

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

*Уразбаева Дилноза Рuzимбаевна
Докторант Самаркандского государственного института иностранных языков*

Аннотация. В данной статье представлена информация о значении инновационных методов в обучении иностранным языкам, преимуществах и недостатках традиционных и нетрадиционных методов, использовании информационных технологий в обучении иностранным языкам, мультимедийных программ и их возможностях в обучении иностранным языкам.

Ключевые слова. Уроки иностранного языка, инновационные методики, информационные технологии, мультимедиа, нетрадиционные методики, коммуникативная компетентность.

*Innovative methods of teaching students for foreign language
Urazbaeva Dilnoza Ruzimbaevna
Doctoral student of the Samarkand State Institute of Foreign Languages*

Annotation. This article provides information on the importance of innovative methods in teaching foreign languages, the advantages and disadvantages of traditional and non-traditional methods, the use of information technology in teaching foreign languages, multimedia programs and their capabilities in teaching foreign languages.

Keywords. Foreign language lessons, innovative methods, information technology, multimedia, non-traditional methods, communicative competence.

Kirish. O'zbekiston Respublikasining jahon hamjamiyatiga integrallashuvi va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish sharoitida chet tillarni mukammal biladigan va kundalik hamda kasbiy faoliyatida unumli foydalana oladigan mutaxassislariga tobora talab oshib bormoqda. Shunday ekan, umumta'lim maktablarda chet tillarni jumladan, xalqaro aloqa tili hisoblanadigan ingliz tilini o'rgatish metodikalarini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa yangi metodikalarni ishlab chiqish va amaliy qo'llash imkoniyatlarini kengaytiradi va yangi o'quv materiallari ishlab chiqish va o'qitish tizimining kompleks texnologiyalarini yaratish, ayniqsa multimediali tizim, mustaqil o'zlashtirish tizimini yaratadi.

Asosiy qism. Hozirgi kunda chet tillarni an'anaviy o'qitish usuli eskirdi va bu o'qituvchilarni o'qitishning innovatsion g'oyalarga murojaat qilishga majbur qildi.

An'anaviy o'qitish usulining quyidagi kamchiliklarini keltirishimiz mumkin:

Zamonaviy o'qitish texnologiyasining past samaradorligi.

O'quvchilarda nutqiy faoliyatning sustligi.

Tayanch bilimlarning yetarli emasligi.

O'quvchilarning bilim va ko'nikmalaridagi bo'shliqlarning oldini olish uchun amaliy tavsifalarning yo'qligi.

O'quvchilar mehnatini baholashda kuchli tizimining yo'qligi.

O'quvchilarga motivatsiya beruvchi omillarning yetishmasligi.

O'quvchilarda kreativ fikrlashga undovchi omillarning yo'qligi.

Hozirgi kunda chet tili darslarida innovatsion metodlarni axborot texnologiyalarisiz tasavvur qilishimiz qiyin. Zamonaviy axborot texnologiyalari yordamida olib boriladigan innovatsion darslarning muhim afzalliklaridan biri shuki, bunda o'quvchilarda o'tilgan materialga individual munosabatni shakllantirishga, o'quvchilar aqliy faoliyatining turli tomonlarini rivojlantirishga qaratilganligi hisoblanadi.[1] Bunday darslarda yuqori sinf o'quvchilarining yosh davriga xos bo'lgan muhim psixologik xususiyatlaridan biri kasbiy faoliyatni aniqlash ko'nikmasini nafaqat ma'lum bir mavzu bo'yicha fikrlash orqali balki axborot texnologiyalarini qo'llash, undagi tezkorlik kabi ko'nikmalarga ham ega bo'lalilar.

Chet tili darslarida multimediali ta'lim dasturlarida leksik va grammatik materiallarni o'rganish uchun turli xil usullardan foydalaniladi, shuningdek, o'quvchilar bilimini nazorat qilish imkoniyatini beradi. Ushbu dasturlar nafaqat mustaqil ravishda, balki mashg'ulotlarning har qanday bosqichida an'anaviy usul bilan mukammal uyg'unlikda qo'llaniladi.

Multimedia tushunchasini Begmatova N.H quyidagicha yoritadi: “Multimedia – bu maxsus texnologiya bo‘lib, dasturiy va texnik moddiy ta‘minot asosida kompyuterda bir vaqtning o‘zida matnli, tasviriy axborotni tovushli va harakatli holda (hattoki videofilm) holatida yetkazib berish imkoniyatidir”. “Multimedia – tasvirli ma‘lumotlar bilan ishlashga qodir vosita hisoblanadi”. “Odatda multimedia deganda turli shakldagi ma‘lumotlarni qayta ishlovchi vositalar majmuasi tushuniladi”. [3]

Ashurova Dilorom multimedia vositalari imkoniyatlari haqida quyidagicha fikr bildiradi. Multimedia vositalarini ta‘limda qo‘llash quyidagilarga imkoniyat yaratadi:

- ta‘limning gumanizatsiyalashuvini ta‘minlash;
- o‘quv jarayoni samaradorligini oshirish;
- ta‘lim oluvchining shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish (o‘zlashtirganlik, bilimga chanqoqlik, mustaqil ta‘lim olish, o‘z-o‘zini tarbiyalash, o‘zini o‘zi kamol toptirishga qaratilgan qobiliyatlilik, ijodiy qobiliyatlari va olgan bilimlarini amaliyotga tatbiq eta olish, o‘rganishga bo‘lgan qiziqishi, mehnatga munosabat);
- ta‘lim oluvchining kommunikativ va ijtimoiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- kompyuter vositalari va axborot elektron ta‘lim resurslari yordamida har bir shaxsning alohida (individual) ta‘lim olishi hisobiga ochiq va masofaviy ta‘limni individuallashtirish va differensiyalash imkoniyatlarining sezilarli darajada kengayishi;
- ta‘lim oluvchiga faol bilim oluvchi subyekt sifatida qarash, uning qadrdimmatini tan olish;
- ta‘lim oluvchining shaxsiy tajribasi va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- mustaqil o‘quv faoliyatini olib borish;
- ta‘lim oluvchilarning o‘z kasbiy vazifalarini muvaffaqiyatli bajarishlari uchun hozirgi tez o‘zgaruvchan ijtimoiy sharoitlarga moslashishga yordam beradigan zamonaviy ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish ko‘nikmalarini hosil qilish. [2]

Chet tillarni o‘rgatishning muhim sharti – bu kommunikativ kompetentsiyani shakllantirish hisoblanadi. O‘qituvchilar sifatli natija uchun turli xil metod va yondashuvlardan foydalanishi lozim. Zamonaviy multimedia vositalari o‘quv jarayonini kengaytirishga yordam beradi, uni samarador qilish imkoniyatini kengaytiradi, o‘quvchilarda axborotni idrok qilish jarayoniga ta‘sir qiluvchi hissiy komponentlarini ochib beradi. Multimedia vositalari ma‘lumotni kompyuterda qayta ishlash va har xil axborotlarni taqdim qilish bilan bog‘liq va bu ta‘lim jarayoni samaradorligiga erishishga yordam beradi. Ta‘lim jarayoniga multimedia vositalarini olib kelish o‘z navbatida, yangi metod va usullarni, dasturlarni ishlab chiqishni taqozo qiladi.

Axborot texnologiyalaridan foydalanish o‘qituvchiga nafaqat o‘qitish samaradorligini oshirish, balki o‘quvchilarni qiziqitirish, ularga darsdan tashqari mustaqil ravishda ham chet tillarni o‘rganishga bo‘lgan ishtiyoqni oshirish imkonini beradi. Multimediali kompyuter dasturlari darslarni yuqori darajada tashkillashtirish imkonini beradi. Didaktik materialning vizual boyligi uni yorqin va o‘rganish uchun qulay qiladi.

Hozirgi kunda turli xil multimedia dasturlari mavjud:

Quizlet - bu qisqa testlar va imlo testlarini yaratish imkonini beruvchi onlayn o‘rganish vositasi bo‘lib, hamma joyda lug‘at ro‘yxatini olishingiz yoki talabga mos ravishda bittasini yaratish mumkin.

Quizlet so‘z va ta‘rifni o‘quvchiga ovoz chiqarib o‘qiydi va shu orqali o‘quvchi so‘zlarning talaffuzini o‘rganishi mumkin.

Quizlet o‘rganishni qiziqarli qiladi, chunki o‘quvchilar yangi lug‘atni o‘rganishni mustahkamlash uchun bir nechta o‘yinlarni o‘ynashlari mumkin.

Kahoot - bepul o‘yinga asoslangan o‘quv platformasi bo‘lib, u o‘rganishni qiziqarli qiladi, Kahoot yordamida o‘qituvchi o‘z viktorinalarini yaratishi va oxirida ballni tahlil qilishi mumkin.

Google shakllari va xizmatlari. Bunda o‘qituvchilar google taqdimot dasturida materialni o‘quvcilariga yetkazishda animatsiyalar, video va har xil shriftlardan foydalangan holda yetkazishi mumkin bo‘ladi, google jadvalda esa vaqtni tejashda tayyor formula qo‘llaniladi, Google shakllari o‘qituvchiga bilimlarni test yoki viktorina ko‘rinishida tekshirishga yordam beradi

Ko‘p sonli mavzular va shablonlar orqali video va rasmlarni qo‘shish, shuningdek, shaklni sozlash mumkin bo‘lganligi sababli mavzuni qiziqarli yaratishga yordam beradi, shuningdek, o‘quvchilarga qaysi variant tushishiga qarab javobni tanlash uchun kerakli sahifaga o‘tish imkoniyati mavjud.

Sinov oxirida javoblar statistikasi avtomatik ravishda yaratiladi va Google Spreadsheet avtomatik ravishda o‘quvchiga javoblarini taqdim etadi.

Quill yordamida o‘quvchilar parchalangan va qo‘shma gaplardan murakkab va to‘g‘ri tuzilgan jumlar yaratishiga yordam beradi. Jummalarni birlashtirishning dalillarga asoslangan strategiyasidan foydalanib, o‘quvchilar bir nechta fikrlarni bitta jumlagi birlashtiradi.

Keyin ular jumllarining ravshanligi va aniqligini yaxshilashga yordam beradigan tezkor fikr-mulohazalarni oladilar.

Memrise til va so‘zlarni o‘rganishni qiziqarli qilishga yordam beradi, o‘qituvchi o‘zo multimedia kartachalarini yaratishi mumkin.

Axborot texnologiyalaridan chet tili darslarida foydalanish o‘quvchiga o‘rganayotgan materialni qiziqarli o‘yinga aylantiradi, unga chuqur motivatsiya beradi, o‘qituvchi esa o‘qitishning turli usullaridan foydalanadi, bunda darslik asosiy emas, balki qo‘shimcha vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Shunday ekan, chet tillarni o'qitish jarayonida o'qituvchilarning kompyuter, axborot texnologiyalari bilan hamkorligi juda samarali, degan xulosaga kelish mumkin. Chet tili darslarida kompyuterdan foydalanish ta'lim jarayonida samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi. Axborot texnologiyalari orqali innovatsion metodlar qo'llanganda an'anaviy o'qitish usullaridan foydalanganda ko'ra o'quvchi ko'proq materialni o'zlashtiradi. Bundan tashqari, axborot texnologiyalaridan foydalanib yaratilgan material samaraliroq hisoblanadi. O'quvchilar bilimini kompyuterlashtirilgan nazoratdan foydalanish ularning bilimini baholashda yuqori xolislikka erishishdan dalolat beradi.

Xulosa. Yuqorida sanab o'tilgan multimedia texnologiyalarining afzalliklari ta'limda axborot texnologiyalarini qo'llash yangi usullarni ishlab chiqishga yordam beradi. Zamonaviy o'qituvchi chet tili darsida, shuningdek, tayyorgarlik jarayonida multimedia texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalarini egallashi kerak

Multimedia dasturlaridan foydalanishning ko'pgina afzalliklariga qaramay, bir qator kamchiliklarini keltirib o'tishimiz mumkin:

- multimedia texnologiyalarini keng qo'llashda o'qituvchilar va maktab o'quvchilari katta hajmdagi ma'lumotlardan foydalana olmaslik,
- zamonaviy multimedia va telekommunikatsiya vositalari bilan yetarli ta'minlanmaganlik
- agar o'quvchiga bir vaqtning o'zida bir necha ma'lumotlar ko'rsatilsa, bir ma'lumotdan boshqasiga o'tilganda ularning chalg'ishi.

Shuni ham ta'kidlab o'tish joizki, kompyuterdan ortiqcha va asossiz foydalanish ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarining sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ko'p vaqt davomida kompyuter bilan ishlash, miyopiya rivojlanishining yuqori ehtimolini keltirib chiqarishi mumkin, charchoq, bosh og'rig'i va asabiylashishga olib keladi. Noto'g'ri jihozlangan ish joyi mushak-skelet tizimi bilan bog'liq muammolarga olib keladi, osteoxondroz rivojlanadi, umurtqa pog'onasi egriligi va boshqa tegishli kasalliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Bunday kamchiliklarning oldini olish va samarali natijaga erishish uchun chet tili darslarida dastur va o'rgatilayotgan materialni puxtalik bilan tanlashni taqozo qiladi. "Umumiy raqamlashtirishning maktab o'quvchilarining kognitiv sohasiga ta'siriga e'tibor berish, bunday ta'sirning mavjud salbiy omillarini bartaraf etish yo'llarini belgilash zarur". [5]

Multimedia dasturlarini chet tili darslarida qo'llashning afzalliklari va kamchiliklarini tahlil qilish yangi tadqiqot imkoniyatlarini ochadi, S.P. Elshanskiy fikricha, adjetlashtirishning salbiy ta'siri va zamonaviy maktab o'quvchilarining kognitiv jarayonlarini raqamlashtirish, ularning ta'lim olish tayyorlash samaradorligini oshiradi.[4]

Bundan xulosa qilish mumkinki, ta'lim shaklini tanlash ko'p jihatdan o'qituvchiga bog'liqdir. O'qituvchi tomonidan o'qitish shaklini to'g'ri tanlash ta'lim jarayonining samaradorligini belgilaydi, to'g'ri tanlangan ta'limning innovatsion shakllarini joriy etish o'rganishga qiziqishni oshiradi, motivatsiyani rag'batlantiradi, kuchli irodali fazilatlarini rivojlantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Абасов З. А. Нетрадиционные уроки как педагогическая инновация // Инновации в образовании. 2004. № 3. 118–130бб.

Ашурова Д. Чет тилларни ўқитишда мультимедиа технологияларидан фойдаланиш // www.journal.fledu.uz. Илмий методик элетктрон журнал.2015. 164-168 бб.

Бегматова Н.Х. Мактабгача таълим муассасаларида мультимедиа технологиясидан фойдаланишнинг илмий-методик асослари. Педагогика фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Қарши: 2012. 20-22 бб.

Елшанский С.П. Психосемантическая методика для определения уровня вовлеченности школьника в цифровизацию // Гуманитарные исследования. Педагогика и психология. 2020. № 3. 93–101бб.

Нестеренко О.О., Бизюк А.В. Применение, преимущества и недостатки мультимедиа в процессе обучения. 2016. 44–47бб. URL: https://openarchive.nure.ua/bitstream/document/1633/1/ShS_PMW-2016_c.pdf

Степанова О.О., Гордеева Н.Г.. Инновационные формы организации урока французского языка// Современные методы и технологии преподавания иностранных языков. Сборник научных статей. Чебоксары: 2019. 285-289 бб.

Чайка К.В. Современные подходы к обучению иностранным языкам// Гуманитарные исследования. Педагогика и психология. 2021. № 7. 55–65бб.

EnglishPost.org <https://englishpost.org/tools-teach-english-technology/>